

Bildung februari 2017 Van 12 tot 18

In de serie Bildung zal per maand steeds een boeiende uitspraak over onderwijs centraal staan. De uitspraak is afkomstig uit de ISVW-kalender Bildung 2017. Deze uitgave staat vol met prachtige uitspraken over het onderwijs en toelichtingen daarop (www.isvw.nl). De uitgave is samengesteld door 365 onderwijscollega's uit PO, SO, VO, MBO, HBO en WO i.s.m. Henk Sissing. Door de redactie wordt iedere maand een uitspraak met toelichting van een onderwijscollega geselecteerd en gepubliceerd. Aan deze collega wordt gevraagd om zijn of haar meest gewaardeerde bijdrage uit die maand te selecteren en de keuze toe te lichten.

‘Niemand mag ertoe veroordeeld worden zijn verleden te herhalen.’

Philippe Meirieu (1949-heden)

Bron: Pedagogiek, de plicht om weerstand te bieden (2016)

De toelichting van Dolf Janson op deze uitspraak

In het hoofdstuk Het openen van nieuwe mogelijkheden is een van de subtitels ‘De dodelijke werking van classificatie’. Hierin veegt de Franse pedagoog Meirieu de vloer aan met de wijdverbreide neiging om kinderen en leerlingen in te delen in (vaste) groepen en hen zo van een etiket te voorzien.

Hij legt een relatie met de werkwijze van autoritaire en dictatoriale systemen, zoals de Sovjet Unie en het Derde Rijk. Daar hoort het erbij mensen die ‘afwijken’ op te sporen en uit of op te sluiten.

Ook in andere samenlevingen lijkt het een gewoonte geworden om te denken vanuit systematische indelingen, vaak gebaseerd op statistische gemiddelden. Hierdoor ontstaan er automatisch afwijkingen en een zekere hiërarchie. IQ-metingen, CITO-scores, DSM-categorieën, ze doen hier allemaal vrolijk aan mee.

Democratische systemen past het niet om mensen in ‘soorten’ in te delen. Aan testen en toetsen wordt hierdoor een voorspellende waarde toegekend. *Dat komt doordat aan de gevonden correlatie door de gebruikers van deze gegevens ten onrechte een oorzakelijk verband wordt toegekend.* In dit kader doet Meirieu de uitspraak dat niemand ertoe veroordeeld mag worden zijn verleden te herhalen. Niemand blijft zoals hij was. Etiketten belemmeren de omgeving (ouders, leraren) de leerling te zien zoals hij/zij zou kunnen zijn en voortdurend te werken aan nieuwe perspectieven. Daardoor gaat de persoon in kwestie het dikwijls zelf ook geloven. Carol Dweck noemt dit een ‘fixed mindset’.

Tips door Henk Sissing

- <http://www.onderwijsfilosofie.nl/pedagogiek-de-plicht-om-weerstand-te-bieden/>
- www.janson.academy

De keuze van Dolf Janson

Dolf Janson kiest voor de uitspraak van Søren Kierkegaard en de toelichting daarop door Marc Vermeulen in *Bildung* 2017. Hij beschrijft ook wat hem in deze bijdrage aanspreekt.

Uitspraak Søren Kierkegaard

Het leven kan alleen achterwaarts begrepen worden, maar
het moet voorwaarts worden geleefd.

Deense filosoof Søren Kierkegaard (1813-1855)

Toelichting van Marc Vermeulen in Bildung 2017

Hierin zit de kern van iedereen die voor de vraag staat wat we kinderen en jongeren moeten leren in het onderwijs. We zijn veroordeeld tot het denken in beelden, woorden en structuren uit het ons bekende verleden terwijl we jongeren voorbereiden op de toekomst. De beroepen waarin zij gaan werken kennen we grotendeels niet, de media die ze zullen gebruiken evenmin laat staan de vraagstukken van duurzaamheid, verdeling en rechtvaardigheid.

De voor de hand liggende gedachte is om leerlingen dan maar meer algemene vaardigheden en inzichten bij te brengen. Dat is zeker niet onverstandig, maar wie zegt dat die algemene wijsheden zélf weer niet veranderen? Robert Lucas won in 1995 de Nobelprijs voor de economie met de gedachte dat relaties tussen variabelen uit het verleden weinig voorspellende waarde kunnen hebben. Niet alleen de variabelen veranderen van waarde in de loop van de tijd, ook hun onderlinge relaties doen dat. En misschien verandert dit idee ook weer: het wordt een babushka pop van omvallende redenering, om gek van te worden. Daarom moeten we in onderwijs kinderen vooral leren met veranderende omstandigheden om te leren gaan. Verandering is de enige constante, vermoeden we.....

Marc Vermeulen is hoogleraar onderwijssocioloog aan TIAS school for business and society (Universiteit van Tilburg)

Dolf Janson over de bijdrage van Marc Vermeulen

Kierkegaard wijst eveneens op een aspect van de relatie tussen verleden en heden.

Vermeulen wijst hiermee op de spagaat die momenteel in het onderwijs actueel is.

Discussies in zaaltjes en op social media over de visie op de toekomst van ons onderwijs illustreren dat. Begrippen als 'Onderwijs2032' of '21^e-eeuwse vaardigheden' roepen dan zonder moeite hoogoplopende emoties op. Waaraan ontlenen leraren hun zekerheden over hun rol in de komende decennia?

In onlangs herhaalde straatinterviews uit 1999, klonk de vraag: wilt u een mobiele telefoon? De meesten vonden dat een belachelijk idee. Een dikke vijftien jaar later vinden mensen, en zeker jonge mensen, het letterlijk onvoorstelbaar dat je kunt leven zonder een smartphone. Zo zijn er vele voorbeelden van snelle veranderingen aan te wijzen. Je zou dat voortschrijdend inzicht kunnen noemen.

De conclusie van Vermeulen lijkt zeker hout te snijden. Verandering zal er voortdurend zijn. Maar dan is het van belang dat we dit niet alleen projecteren op de leerlingen. Ook voor de leraren geldt dit. De inhoud van een vak komt in een ander perspectief als de omstandigheden veranderen.

Een voorbeeld daarvan is het vak rekenen. Voor sommigen is het doel nog steeds alle leerlingen net zo goed te laten worden als de rekenapp op hun telefoon. Maatschappelijk gezien is het inmiddels veel belangrijker alle leerlingen te leren herkennen wat getallen die ze tegenkomen daar betekenen, welke bewerking ze die app daarmee moeten laten uitvoeren en vooral welke conclusie ze vervolgens moeten trekken als ze het antwoord van die berekening weten. Patronen herkennen en kritisch denken zijn dan essentiëler als basis voor alle leerlingen. Natuurlijk moet een deel van de leerlingen die basis van rekenvaardigheid leren abstraheren naar wiskundige vaardigheden. De veranderde omstandigheden maken echter dat zoiets als kunnen 'cijferen' geen basisvaardigheid meer moet zijn voor alle leerlingen. Buiten de school gebruikt iedereen nu al voor zulke berekeningen een tool.

De manier waarop onderwijs vorm krijgt en de rollen van leraren en leerlingen zullen steeds weer tegen het licht gehouden moeten worden. Hoe logisch is het dat 'onderwijs volgen' betekent naar een schoolgebouw gaan om daar met z'n vijftwintigen een dag achter tafeltjes in een lokaal door te brengen?

Kierkegaard roept op om te leren van wat voorbij is gegaan. Dat leerproces werkt alleen in het perspectief van leven naar een toekomst. Hoe prettig is het om lekker niet te weten hoe dat eruit zal zien? Hoe mooi is het je met de leerlingen te verwonderen over steeds weer opduikende nieuwe mogelijkheden en daarvan met hen gebruik te maken?

Wie is Dolf Janson?

Drs. D.J. Janson is zelfstandig onderwijsadviseur, ontwikkelaar en auteur op het gebied van leerprocessen van leerlingen en leraren. Hij is door de Ned. Daltonvereniging gecertificeerd als daltonopleider voor leraren, auteur & uitgever van de alternatieve spellingmethode Op zoek naar letters, redacteur van de onderwijsbladen Meer Taal en Ontwikkeling & onderzoek bij Volgens Bartjens. Eerder was hij o.a. leraar i.o., consulent literaire vorming, schoolbegeleider, docent aan rt- en ib-opleidingen, locatiemanager van een OBD, senior consultant en onderzoeker bij APS. Ook was hij mede-auteur en redacteur van de Protocollen ERWD (po, vo en mbo), leerlijnauteur aardrijkskundemethode Argus Clou (Malmberg), expert bij School aan Zet, lid syllabuscommissie voor de rekentoetsen Ernstige Rekenproblemen 2F en 3F bij de CvTE.

